

Kultur- och kompetensförvaltningen

Upprättare Jörgen Dahl

Kulturdepartementet
Dnr Ku2015/02481/KL
103 33 Stockholm

Yttrande - Remiss av betänkandet SOU 2015:88 - Gestaltad livsmiljö**Sammanfattning**

- Stärkt fokus på konst och form.
- Tydligare förslag på hur samverkan ska ske mellan och inom samhällsnivåerna.
- Tydligare skrivningar om hur arkitektur, form och design påverkar den hälsofrämjande hälso- och sjukvården samt integrations- och jämställdhetsarbetet.
- Tydligare strategier för att föra ut den nya politiken i landet.
- Ett museum för arkitektur och design behövs.
- Inrättande av länsarkitekt med placering på länsstyrelsen.
- Tydligare strategier för stöd till kommuners och regioners programskrivning.
- Arkitektur, form, design och konstnärlig miljögestaltning inkluderas i samverkansmodellen, staten bör tillföra extra medel för detta.
- Statligt stöd till regionala konsulenter för arkitektur, form och design.
- Tydligare skrivningar kring medborgarinflytande inom samhällsplanering.
- SKL och berörda statliga verk bildar ett forskningsforum.
- Miljöpsykologi bör uppmärksammas vid forskningsutlysning
- Bedömningen under 9.8.5. om att Upphandlingsmyndigheten bör verka för framtagande av kvalitetspolicy för kommuner bör ändras till ett förslag som även inkluderar regionernas upphandling.

Kommentarer**Förslag till nya nationella mål för arkitektur-, form- och designpolitik.****(6.4)**

Vi anser att den holistiska ansatsen i betänkandet är mycket positivt men noterar också att man fokuserar mer på arkitekturens än på t ex konstens och formens roll i den gestaltade livsmiljön vilket vi tycker är en brist.

Att förvalta det holistiska perspektivet är en stor utmaning såväl på statlig som på regional och lokal nivå. Region Gävleborgs byggprogram som tas fram under 2016 har ett starkt brukarperspektiv med mål kring temat *Miljö för människor* och identifierar möjligheter till nätverkssamverkan med andra offentliga

samhällsbyggare och fastighetsägare i länet. Vi vill att den nationella politiken konkret ska stötta denna inriktning bl a genom en tydlig strategi för hur aktörer inom de tre nivåerna och inom olika sektorer kan utveckla det holistiska perspektivet och samarbetet. I avsnitten 6.2.4 och 6.2.5 saknar vi utvecklade beskrivningar av betydelsen av arkitektur, form och design för den hälsofrämjande hälso- och sjukvården resp. för integrations- och jämställdhetspolitiken.

Förslag till omgestaltning av ArkDes till Myndigheten för gestaltad Livsmiljö (7.3)

Behovet av en ny myndighet med det uppdrag som beskrivs i betänkandet är stort men utredningen är alltför vag när det gäller konkreta strategier för att föra ut den nya politiken regionalt och lokalt samt till en bredare allmänhet.

Förslaget hänger samman med frågan om behovet av ett arkitekturmuseum. Vi anser att ett statligt museum för arkitektur och samhällsplanering skulle fylla en viktig funktion när det gäller att visualisera och problematisera tankarna bakom den nya politiken. Detta museum skulle i samverkan med regionala aktörer som t ex läns museerna kunna arbeta med pedagogik och utställningsverksamhet.

Förslag till riksarkitekt med Statens Fastighetsverk som särskilt ansvarig (8.5.1)

Det finns behov av regionala samverkansplattformar för gestaltad livsmiljö.

Vi anser därför att förslaget bör utökas till att även gälla den regionala nivån. I vissa regioner finns länsarkitekter och regionala arkitekturråd som kan samordna, fortbilda, stötta och följa upp. Motsvarigheten till detta bör finnas över hela landet med tydligt uppdrag att vara länkar mellan stat, region och kommun och att hålla samman regionala nätverk som en del av den nationella politiken. Länsarkitekten bör vara placerad på länsstyrelsen och ingå i ett nationellt samarbete tillsammans med riksarkitekten och regionala konsulenter för arkitektur, form och design.

En fond för stöd till utvecklingsinsatser inom arkitektur, form och design (8.5.4)

Vi är positiva till förslaget

Statliga myndigheters ansvar att ta fram särskilda program för arkitektur, form och design (8.5.9)

Mycket bra förslag – viktigt att staten är förebildlig och att Statens fastighetsverk, Fortifikationsverket, Trafikverket, m.fl. tar fram generella råd och riktlinjer för gestaltning.

Kommuner och regioner ska stimuleras att ta fram program för arkitektur, form och design. (8.5.10)

Vi anser att betänkandets regionala perspektiv är för svagt. Förslaget om vägledning för kommunernas programskrivning bör utökas att omfatta regionerna och kompletteras med förslag på konkret hjälp med utveckling av metoder och mallar. Vi delar betänkandets bedömning att arkitektur, form och design bör ingå i

de regionala kulturplanerna och i kultursamverkansmodellen. (8.5.11) Vi anser också att konstnärlig miljögestaltning ska inkluderas i detta perspektiv. Regioner och kommuner bör på ett tydligare sätt uppmanas att formulera sig kring offentlig konst generellt och kring en procentregeln för konstnärlig miljögestaltning specifikt.

De befintliga statliga stöden till regionala kulturkonsulenter bör utvidgas till att även gälla konsulenter som kan arbeta mäklande och främjande inom arkitektur, form och design. Mer pengar bör tillföras samverkansmodellen för detta ändamål. Utredningen lyfter särskilt stads- och samhällsplaneringens roll för folkhälsa. Utformandet av miljöer, boenden och offentliga arenor är viktigt för att delaktighet och samspel. Hälsofrämjande miljöer och arenor skulle kunna prioriteras än mer. Barns- och ungas inflytande i utformningen av deras livsmiljöer lyfts fram på flera ställen (t ex 8.5.12). Detta ser vi som mycket positivt, men det bör förtydligas att alla befolkningsgrupper bör ha möjlighet till sådant inflytande.

Införande av wild card-systemet. (8.5.14.)

Vi är positiva till förslaget

Forskning inom offentlig upphandling av arkitektur, form och design stöttas. (9.8.4)

Vi är positiva till förslaget. Ökad kunskap och kompetens är angeläget, där forskningen kan bidra med erfarenhetsspridning och evidensbaserade rutiner. Konkret förslag: SKL och berörda statliga verk bör bilda ett forskningsforum, där denna forskning kan utvecklas och tas tillvara.

Vi efterlyser också tydligare strategier för stöd till regioner och primärkommuner för att stärka kompetensen inom upphandling. Det är angeläget att ställa kvalitetskrav i upphandlingen men också samtidigt ha resurser för att utvärdera inkomna anbud. De tjänstemannaorganisationer som arbetar med upphandling behöver styrdokument som bl a gynnar innovativ upphandling och beräkning av ekonomiska konsekvenser i ett längre perspektiv för ökad hållbarhet. Detta är särskilt viktigt för glesbygdskommuner och regioner där offentlig byggnation sker mer sällan.

Konkreta förslag kan vara:

- Intervju som utvärderingsmetod.
- Ett exempel som används av statliga myndigheter är att anbudet utvärderas till 20 % pris, 30 % kvalitet i referensuppdrag, 20 % referenser, 20 % skriftlig presentation och 10 % muntlig presentation. Här kan den upphandlande myndigheten välja vilket området som ska prioriteras högst beroende på uppdrag
- Handbok med kvalitetskrav för att upphandla kvalificerade konsulttjänster inom området, där kvalitetskraven tar stöd av forskning inom miljöpsykologi för att undvika personligt tyckande och ev. fördomar. Utvärdering av upphandling i efterhand, d.v.s. vad har vi lärt av denna upphandling? Blev utfallet det vi förväntade? Vad behöver vi åtgärda inför nästa upphandling?

- Ett annat förslag kan vara att ta in oberoende specialistkonsulter inom området (arkitektur, design o konst) som stöd och hjälp i utvärderingen, t ex Sveriges Arkitekter och deras tävlingstjänst i en ny form. I England finns denna typ av specialistföretag som enbart hjälper till med upphandling inom regional och lokal nivå. Denna typ av tjänst kan utvecklas i Sverige om upphandlande enheter efterfrågar den.

Vi anser även att den bedömning som görs under 9.8.5. om stärkt kvalitet i kommunernas upphandling av arkitektur, form och design ska utformas som ett förslag att Upphandlingsmyndigheten ska få i uppdrag att utarbeta en kvalitetspolicy som riktar sig till såväl kommuner som till regioner.

Forskningsutlysning i hållbart samhällsbyggande. (10.9.3)

Vi är positiva till förslaget. Speciellt bör forskningsområdet miljöpsykologi tas med då det inom detta område finns både teori och evidensbaserade studier att forska vidare ifrån och som kan ge bra underlag för området. Forskningsresultaten bör spridas brett och populariseras inom hela området så att kunskap når ut till de olika aktörer som ska förverkliga framtida gestaltade livsmiljöer.

Innovativt byggande bör främjas (11.3.2)

Vi är positiva till förslaget. Bra att främja innovativt byggande genom att ge möjlighet att undanröja hinder för kloka, innovativa och hållbara byggprojekt. Komplettera med olika typer av forsknings och experimentbidrag från staten. Jämför bostadsutställning i Malmö 1958 där forskaren Lennart Holm och arkitekt Bengt Warne presenterade det byggda resultatet av sin forskning, ”folkvillan”, som blev en succé. Ett bra exempel som kom att ändra regelverket i BBR.

Kultur- och kompetensnämnden

Alf Norberg
Kultur- och kompetensnämndens ordförande

Gun Hedlund
Kultur- och kompetensdirektör